

Dzimumu līdztiesības komitejas 39. sēde
PROTOKOLS Nr. 11

Labklājības ministrijā, plkst. 14.00

2023. gada 7. jūnijā

Sēdi vada:

Ingus Alliks, Labklājības ministrijas valsts sekretārs, Dzimumu līdztiesības komitejas (turpmāk - Komiteja) vadītājs

Sēdē piedalās:

Agnese Gaile, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

Inete Ielīte, biedrības "Latvijas Bērnu forums" valdes priekšsēdētāja

Daina Lepika (aizvieto Aneti Ilves un Kristīni Pakārkli), Tiesībsarga biroja Pilsionisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece

Pēteris Leiškals, biedrības "Latvijas Darba devēju konfederācija" sociālās drošības eksperts

Beata Jonīte, biedrības "Centrs MARTA" politikas koordinatore

Daina Mežecka, Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā padomniece

Linda Naudiša, Kultūras ministrijas Sabiedrības integrācijas departamenta Sabiedrības integrācijas un pilsoniskās sabiedrības attīstības nodaļas vecākā referente

Maija Strazdiņa, Aizsardzības ministrijas Aizsardzības plānošanas un analīzes departamenta Struktūras un militārā personāla attīstības plānošanas nodaļas vecākā referente

Simona Pētersone, Satiksmes ministrijas Attīstības un finanšu plānošanas departamenta Stratēģiskās plānošanas un finanšu nodaļas vecākā referente

Inta Šusta, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte

Agnese Zarīte, Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja konsultante

Uzaicinātie dalībnieki:

Madara Saka, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības departamenta Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Liene Skuja, Veselības ministrijas Veselības aprūpes departamenta Integrētās veselības aprūpes nodaļas vecākā eksperte

Dagnija Palčevska, Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta direktore

Kristiāna Kalniņa, Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta juriste

Indra Aizupe, Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta direktore

Kristīne Ķipēna, Tieslietu ministrijas Nozaru politikas departamenta Kriminālsodu izpildes politikas nodaļas vadītāja

Amanda Mūrniece, Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Starptautisko un procesuālo tiesību nodaļas juriste

Alvils Strīķeris, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākais referents

Ronalds Petrovskis, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākais referents

Ģirts Mundurs, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes KVP priekšnieka vietnieks

Antra Stradiņa, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes KVP 2.nodaļas galvenā inspektore

Ksenija Kudlajeva, Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldes KKP Dienestu koordinācijas biroja vecākā inspektore

Raivo Vilcāns, Krīžu un konsultāciju centra “Skalbes” valdes priekšsēdētājs

Diāna Jakaite, Labklājības ministrijas Valsts sekretāra vietniece

Sanita Vasiļjeva, Labklājības ministrijas Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktore

Ilze Kurme, Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktore

Lelde Kēla, Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes politikas departamenta vecākā eksperte

Sēdē nepiedalās:

Linda Romele, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” eksperte izglītības, nodarbinātības un sociālajos jautājumos

Anna Elīza Lazdiņa, Ārlietu ministrijas Starptautisko organizāciju un cilvēktiesību departaments Cilvēktiesību nodaļa Vecākā referente

Elīza Brūklēna, biedrības “Latvijas Jaunatnes padome” valdes locekle

Lauris Bokišs, biedrības ģimenes atbalstam ”Tēvi” loceklis

Dace Helmane, biedrības “Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūts” valdes locekle

Edīte Kalniņa, biedrības “Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls” valdes līdzpriekšsēdētāja

Elita Kresse, biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” padomniece ārējo sakaru jautājumos

Ilze Matusa, Valsts kancelejas Valsts pārvaldes politikas departamenta Cilvēkresursu politikas nodaļas konsultante

Valērija Muižniece-Briede, Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Ainars Nābels-Šneiders, Zemkopības ministrijas Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departamenta vecākais referents

Eva Selga, Latvijas personāla vadīšanas asociācijas valdes priekšsēdētāja

Žanete Zvaigzne, Finanšu ministrijas Budžeta politikas attīstības departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītāja vietniece

Sandris Rāgs, Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas jurists

Sēdi protokolē:

Agnese Gaile, Labklājības ministrijas Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

1. Komitejas vadītājs informē, ka vienīgais Dzimumu līdztiesības komitejas sēdes izskatāmais jautājums ir vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē mazināšana. Sākotnēji plānojot šo komitejas sēdi, viens no mērķiem bija uzklaut atbildīgo un iesaistīto iestāžu plānus vardarbības mazināšanas un prevencijas jomā vairāku skaļu un traģisku vardarbības gadījumu kontekstā, kā arī uzklaut un pārrunāt Komitejas locekļu domas par nepieciešamajiem pasākumiem, kas būtu īstenojami, lai novērstu šādus gadījumus. Pa šo laiku ir notikušas dažādas diskusijas un jautājums ir skatīts arī Noziedzības novēršanas padomē 26. maijā, kurā tika lemts, ka, iesaistot visas atbildīgās institūcijas, ir jāizstrādā vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2024.–2029. gadam. Attiecīgi šīs dienas diskusijai ir vēl papildus loma un nozīme, lai pārrunātu iespējamus rīcības virzienus un iezīmētu jau daudz konkrētākus pasākumus, kas būtu iekļaujami arī iepriekš minētajā plānā.

Komitejas vadītājs piedāvā šādu institūciju prezentēšanas kārtību:

- Labklājības ministrija,
- Iekšlietu ministrija/Valsts policija,
- Tieslietu ministrija,
- Veselības ministrija,
- Izglītības un zinātnes ministrija,

- Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls (LSOST),
- Krīžu un konsultāciju centrs "Skalbes".

Komitejas dalībnieki piekrīt piedāvātajai darba kārtībai.

Komitejas vadītājs kā pirmajai dod vārdu Labklājības ministrijas Valsts sekretāra vietniecei Diānai Jakaitei (*turpmāk tekstā – LM*). Pēc tam attiecīgi vārds tiek dots Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas (*turpmāk tekstā – IeM un VP*), Tieslietu ministrijas (*turpmāk tekstā – TM*), Veselības ministrijas (*turpmāk tekstā - VM*), kā arī Izglītības un zinātnes ministrijas (*turpmāk tekstā – IZM*) pārstāvjiem un nevalstiskajām organizācijām, lai sniegtu sagatavoto informāciju par aktuālo situāciju un iestāžu plāniem šajā jomā.

LM sniedz informāciju par plānotajiem pasākumiem un pakalpojumiem, kam jau ir pieejams finansējums – augsta riska dzīvības apdraudējuma gadījumos no š.g. 1. jūlija būs pieejams krīzes dzīvoklis cietušajiem, tiks pagarināts sociālās rehabilitācijas pakalpojums pieaugušajiem, bērniem, kas cietuši no vardarbības, lai novērstu vardarbības atkārtošanos, bērnam pieaugot, atbalsts bērniem ar uzvedības traucējumiem. LM domā, kā efektīvizēt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Domā par atbalsta tālrūni gan cietušajiem, gan varmākām. Tāpat uzsver speciālistu izglītojošo pasākumu lomu, ko LM nodrošina sociālajiem darbiniekiem, kā arī īsteno citu iesaistīto profesionāļu informatīvu un izglītojošus pasākumus tāpat LM turpinās strādāt ar jauniešiem.

LM uzsver dzimumu līdztiesības aspekta nozīmi vardarbības novēršanā, jo runa ir gan par sieviešu un vīriešu lomu sabiedrībā, ģimenē, kā arī to, cik lielā mērā vīrieši iestājas pret to, ka citu vīriešu vardarbība pret sievietēm nav atbalstāma.

Domā par tiesību aktu grozījumiem attiecībā uz bērnu aizsardzību vardarbības un strīdu situācijās.

VP gatavojas vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē plāna izstrādei. Strādā, lai izglītotu speciālistus – kā identificēt gadījumus, kā prast palīdzēt, kā rīkoties. Pozitīvi novērtē LM iniciatīvu par anonīmā dzīvokļa nodrošināšanu cietušajiem.

Šodien (7.06.) Saeimas juridiskajā komisijā tika pieņemti grozījumi Krimināllikumā, kas paredz smagākas sankcijas par draudiem, vajāšanu, tiesas sprieduma pārkāpšanu. Tiks veiktas visas nepieciešamās darbības, lai šīs izmaiņas varētu stāties spēkā jau 15.07. Savukārt 8.06. arī plānotas diskusijas TM par elektronisko uzraudzību. Cik tas maksās, kādas ir juridiskās nianse, kāda ir pieredze citās valstīs. Sadarbībā ar Valsts policijas koledžu, notiek apmācības - kā atšķirt un identificēt riskus, atpazīt vardarbības gadījums, kā runāt, kā reaģēt. Atbalsta starpinstitūciju sadarbību, skatās Valsts probācijas dienesta modeļa pieejā par starpinstitūciju sadarbību (STIS) pieejā. Tā ir pārbaudīta pieeja, kas operatīvi un ātri reaģē un palīdz iesaistīties vardarbības gadījuma novēršanā.

Domājot par prevenciju vardarbības novēršanā, VP plāno apstiprināt vadlīnijas par MK noteikumiem "[Kārtība, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību pret vardarbību](#)".

Jau šobrīd tiek strādāts pie tā, lai uzlabotu sadarbību starp VP un Pašvaldības policiju. Ar VP vadības rīkojumu ir uzdots 1x mēnesī satīties ar administratīvajā teritorijā izveidoto pašvaldības policijas vadību, lai apmainītos ar informāciju, kā arī pārrunātu nepilnības normatīvajā regulējumā un citas aktualitātes.

Ņemot vērā vardarbības gadījumu augsto latentumu un atkārtotības riska veidošanos, ir noteikti vairāki uzdevumi. – pilnveidot sadarbību ar pašvaldību sociālajiem dienestiem, veikt atkārtotas ģimenes vardarbības izpēti, kā arī prevencijas modeļa izstrādi, lai novērstu vardarbību. Domā par līdzīgu STIS moduļa ieviešanu īpaši pie augsta riska gadījumiem.

Tiks izstrādāts jauns rīks – reģistrs, kur ir redzams, kāda ir statistika un dati par konkrēto ģimeni.

TM strādā pie grozījumiem Krimināllikuma un Kriminālprocesa likumos par vardarbības aizlieguma noteikumu pārkāpšanu.

TM regulāri seko līdzi, kā tiesas piemēro tiesisko aizsardzības regulējumu tiesiskajā procesā. Pēc pieteikuma apmierināšanas nereti tie tiek arī atcelti. Daudzi ir arī pamatoti.

Tieslietu ministre ir uzrunājusi arī Tieslietu padomi, lai tiesu vara vērtē un analizē gadījumus un vērtē nepilnības, lai tās būtu iespējams pilnveidot.

Visu laiku ir jāstrādā ar vardarbības atpazīšanu, līdz ar to tiek iekļauti šie jautājumi arī tieslietu akadēmijas apmācību programmās kā regulārs kurss. TM uzsver arī regulāru sabiedrības izglītošanas nozīmi, kas vairāk ir Juridiskās palīdzības administrācijas kompetence.

VM, nenoliedzot ārstniecības personu lomu vardarbības gadījumos, uzsver starpinstitūciju sadarbības lomu un nozīmi. Šobrīd ārstiem jau ir likumā noteikta atbildība, ka ir jāziņo par vardarbības gadījumiem. Taču nav noteikts, kādā veidā tas ir jā dara un kam jāsniedz informācija. VM kā risinājumu saredz, kas jau tiek ieviests praksē, ka ārsti ziņo un zvina par gadījumiem uz uzticības tālruni. VM min, ka ārstiem nav motivācijas ziņot par vardarbību, jo ir risks, ka pacients pēc tam vairs neatgriezīsies pie ārsta.

Ir īstenota ārstniecības personu apmācība par vardarbības aspektiem un jautājumiem.

VM kā vēl vienu veidu, kā identificēt vardarbības gadījumus, saredz izglītības iestādes. Ir izstrādātas vadlīnijas par ņirgāšanās mazināšanu jauniešu vidū.

IZM informē, ka jomā jau veikts preventīvs darbs, veicot izmaiņas jaunajā mācību satura ietvarā vispārējā izglītībā (Skola 2030) un iestrādājot plašu tēmu loku, tai skaitā arī vērtības un tikumus, integrējot mācību saturā –savaldību, līdzietību, un iecietību (jeb toleranci).

LSOST novērtē visu institūciju sniegto informāciju par savu redzējumu, tomēr saredz vairākus trūkumus, ko būtu jāpilnveido:

- upuru aizsardzība;
- kriminālvajāšana;
- darbs preventīvi – kopumā sabiedrībā, konkrētiem speciālistiem;
- sadarbība – vietējā, nacionālā, pārnacionālajā līmenī;
- jāveido jauna vardarbības novēršanas ekosistēma – jābūt skaidrībai, kas ko dara, kam zvina, kurā brīdī;
- vardarbības atpazīšana – kopīga/vienota platforma jebkuram jebkura brīdī pieejama;
- nacionālais pasūtījums medijiem – uzsverot īpaši, ka šie jautājumi tiek skarti,
- šobrīd ir pieejami dažādi projektu konkursi, bet ir jāiekļauj vardarbības jautājums kā viens no prioritārajiem jautājumiem, uz ko vērst finansējumu;
- nepieciešams organizēt atbalsta grupas sievietēm.

Križu un konsultāciju centrs “Skalbes” ieskicē savu darbību, kādā veidā strādā ar vardarbības jautājumiem ikdienā. Uzskata, ka cietušo tālrūni var pārveidot par diennakts tālrūni, ko varētu apvienot arī ar plānoto tālrūni vardarbībā cietušo sieviešu atbalstam. Skalbes jau šobrīd veic dažādu speciālistu apmācību. Organizācija īsteno iniciatīvas arī starptautiskajā līmenī. Organizācijas pārstāvis dalās arī ar idejām un plāniem nākotnē:

- vienots atbalsta tīkls cietušajiem – pienākumi, atbildības zonas, kas, kur un kad ziņo, saņem, palīdz utt.;
- atbalsta Stambulas konvencijas ratifikāciju, saredz to kā vienojošu un visaptverošu dokumentu un vienotu standartu;
- uzskata, ka cietušo direktīva ir ieviesta tā minimālākajā sastāvā;
- izglītošana par vardarbības problemātiku un cieņpilnām/veselīgām savstarpējām attiecībām;
- kā izaicinājumu min pakalpojumu ne/pieejamību reģionos;
- kā problēmjautājumu min netiešo izmaksu segšanu pakalpojuma sniedzējiem (NVO);
- pieejamība datiem – citu valstu pieredze rāda, ka ir iespējami risinājumi – uzticamo organizāciju tīkls.

Aizsardzības ministrija iezīmē jautājumu, kas varētu aktualizēties līdz ar Valsts aizsardzības dienesta obligātā iesaukuma sākšanos, proti, jautājums par aizskaršanu un seksuālo aizskaršanu dienesta biedru starpā. AiM prognozē, ka dienestam sākoties varētu iegūt miniatūro sabiedrības modeli.

Centrs Marta pateicīgi iesaistītajām institūcijām par idejām, kas atbilst arī tām idejām un plānotajām lietām, ko saredz Centrs Marta.

Uzskata, ka daudzām lietām ir jābūt noteiktām tiesību aktos, arī domājot par sadarbības modeļa izveidi. Atbalsta Skalbjū pieminēto par datu pieejamību, kā arī uzsver anonīmā pakalpojuma nepieciešamību – īpaši tas ir svarīgi mazās apdzīvotās vietās, pilsētās.

D.Jakaite pasakās par idejām un priekšlikumiem un jautā VP – minējāt par augstas noziedzības riska gadījumiem, ka nepieciešams novērtēšanas rīks. Vai tāds jau ir izstrādāts? VP atbild, ka tāds nav, šobrīd tiek pie tā strādāts, vērtē citu valstu pieredzi un pilotē piemērus. Vēlas piesaistīt gan analītiķus, gan izmeklētājus. Vēlas, lai tas nebūtu vienreizējs, jo riski var mainīties.

D.Jakaite aicina apsvērt ideju par šo rīku arī no tāda aspekta, kā to varētu izmantot sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzējs.

D.Jakaite jautā VM, vai vērtējot Stambulas konvencijas atbilstību, tika secināts par tiesu medicīnas ekspertīzes pieejamību 24/7? Iespējams, šādas pārbaudes var veikt kāds cits speciālists – slimnīcās vai ginekologs. VM atbild, ka šis jautājums ir saistīts arī ar finansējumu un pieejamajiem speciālistiem, kas ir tieslietu eksperti.

VM aicina plānā iekļaut arī vardarbības pret vīriešiem un vardarbības pret senioriem aspektus.

VP norāda, ja ir nepieciešams akūti veikt medicīnisko ekspertīzi, tad VP meklē iespējas, kā to izdarīt, parasti jautājums tiek atrisināts.

LSOST jautā, vai var padalīties ar atbilstības tabulu, ko LM gatavo saistībā ar Stambulas konvenciju. LM – nesaskata problēmas ar tabulu padalīties, bet šobrīd tā vēl nav papildināta ar institūciju sniegto informāciju.

LSOST jautā, kura institūcija būs atbildīga par plāna izstrādi. LM skaidro, ka Noziedzības novēršanas padomes 26. maija sēdes protokolā ir noteikts, ka tās ir vairākas institūcijas, attiecīgi LM saredz, ka darbs tiks darīts kopā un ar vienotu izpratni.

ĀM pārstāve dalās ar informāciju, ko izvērtējusi, kontekstā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi par vardarbības pret sievietēm gadījumiem. Tiesa ir teikusi, ka iestādēm ir nekavējoties jāreaģē, jāpārbauda vai pastāv risks/draudis. Tātad jāveic riska novērtējumi. Jānovērtē riska realitāte un tiešums, kā arī jāvērtē katrs gadījums atsevišķi. Ja pastāv apdraudējums, tad jāveic operatīva rīcība un preventīvi pasākumi, lai šos riskus novērstu. Komitejas sekretariāts nosūtīs ĀM sagatavoto informāciju Komitejas locekļiem.

TM pozitīvi vērtē VP uzsākto darbu pie riska novērtēšanas. Aicina nebaidīties no kriminālprocesa ierosināšanas brīža, aicina pakonsultēties arī ar Valsts probācijas dienestu, kam ir jau pieredze ar šādiem instrumentiem.

Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi – TM aicina iekļaut arī plānā, jo tas ir būtiski, lai novērstu jaunu noziedzīgu nodarījumu.

TB pārstāve uzsver cietušo motivēšanas un iedrošināšanas nozīmi, lai iesaistītos tiesvedības procesos, tādēļ būtiski un izšķiroši ir vai un kādi ir speciālisti, kas spēj rast cietušajos uzticēšanos un paļāvību, un ticību, ka risinājums tiks rasts.

Komitejas locekļi vienojas, ka vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievietēm jautājumam ir jābūt dienas kārtībā regulāri un tas jāaktualizē.

Komitejas vadītājs aicina pieņemt zināšanai Komitejas sēdē uzklusīto informāciju un cer uz visu institūciju veiksmīgu sadarbību šajā jautājumā. Prezentācijas pēc sanāksmes būs pieejamas Labklājības ministrijas mājas lapā.

2. Citi jautājumi

Komitejas vadītājs jautā, vai kādam vēl ir kas piebilstams sadaļā “Citi jautājumi”. Ja nav, Komitejas sanāksme tiek slēgta. Komitejas vadītājs informē, ka nākamā Dzimumu līdztiesības komitejas sēde ir plānota 2023. gada septembrī.

Sanāksmi slēdz plkst. 16:10

Sanāksmes vadītājs

*Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko
parakstu un satur laika zīmogu*

I. Alliks